

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Karşılaştırmalı Eğitim Çalışmalarına Bir Örnek: Teorik ve Uygulamalı Amerikan Eğitimi (1927-1928)

Gönül Türkan Demir^{a, b}

Özet

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerdeki hızlı artış toplumlar arası etkileşimlerin de hızlanmasına imkan sağlamıştır. Her toplum için önemli olan eğitim kavramı da bu gelişmelerden etkilenmiş ve karşılaştırmalı eğitim araştırmaları önem kazanmıştır. Bu çalışmada karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının Türkiye'deki ilk örneklerinden biri olarak kabul edilebilecek bir serinin analizi gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma olarak tasarlanan çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. 1927-28 yıllarında yayınlanan 11 eserden oluşan seride ulaşılabilen 7 eser incelenmiştir. Osmanlıca olan orijinal metinlerin günümüz Türkçesine transkripsiyonları yapılmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın niteliğinin artırılması için inanılabilirlik, nakledilebilirlik ve doğrulanabilirlik kriterleri dikkate alınmıştır. İncelenen eserlerde Amerika eğitim sisteminin tarihi, ilk, orta ve mesleki eğitim, halk eğitimi gibi konuların ele alındığı görülmüştür. Eserlerde, Amerikan eğitim sisteminin tüm yönleriyle ele alındığı ve yeni kurulan cumhuriyete eğitim sistemini oluşturması sırasında bir fikir verilmesi amacının güdüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın hem karşılaştırmalı eğitim hem de Türk eğitim tarihi çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Karşılaştırmalı Eğitim
Cumhuriyet'in İlk Yılları
Amerikan Eğitim Sistemi
Amerikan Eğitim Tarihi

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 15.05.2020
Kabul Tarihi: 18.03.2022
Doi: 10.18026/cbayarsos.738125

An Example of First Years of Republic Comparative Education Studies: Theoretical and Applied American Education (1927-1928)

Abstract

The concept of education, which is important for every society, has been affected by developments and comparative education research has gained importance. In this study, a series had been analysed which can be considered as one of the first examples of comparative education studies were carried out in Turkey. The document review method was used in the study designed as qualitative research. 7 works that can be reached in the series consisting of 11 works published between 1927-28 were examined. In order to increase the quality of the study, the credibility, transferability and verifiability criteria were taken into consideration. In the studies examined, it was observed that the subjects such as the history of the American education system, and public education were discussed. As a result of the analysis, it was concluded that the works were addressed in all aspects of the American education system and that the aim was to give an idea to the newly established republic during the establishment of the education system. It is thought that the study will contribute to both comparative education studies and Turkish education history studies.

Keywords

Comparative Education
First Years of Republic
American Education System
History of American Education

About Article

Received: 15.05.2020
Accepted: 18.03.2022
Doi: 10.18026/cbayarsos.738125

^a İletişim Yazarı: g.demir@amasya.edu.tr (Buraya çalışmadan sorumlu yazarın e-posta adresini yazınız.)

^b Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, Amasya ve ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6056-4137>

Giriş

Eğitim sistemleri toplumlar tarafından kendi milli ve kültürel unsurları çerçevesinde şekillendirilmektedir. Dünyada meydana gelen bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda iletişim imkanlarının artması toplumlar arası etkileşimlerin de hızlanmasına olanak sağlamıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak farklı toplumların eğitim alanında da birbirinden etkilendikleri ve birbirlerini etkiledikleri görülmektedir. Özellikle eğitim sisteminin çağın gerisinde kalmasından endişelenen toplumların kendilerinden daha ileri düzeyde olan toplumların eğitim sistemlerini incelemeleri sonucunda karşılaştırmalı eğitim konusu önem kazanmıştır (Ergün, 1985, 2-3).

Karşılaştırmalı eğitim Ergün (1985, 3) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir; “Karşılaştırmalı Eğitim, çeşitli toplumlarda, ülkelerde, bölgelerde ve tarihi dönemlerde uygulanan, eğitim sistemlerini bazen bütün olarak bazen de bir kaç yönden karşılaştırarak ortak ve farklı yönleri tespit edip bundan eğitim teori ve pratiğinde, eğitim politikasında, eğitim planlamasında ve reformlarında, uluslararası ilişkilerin yumuşatılmasında ve bir barış ortamı sağlanmasında yararlanılmaya çalışılan bir bilimdir”. Yıldırım ve Türkoğlu (2018, 32) tarafından ise; “Karşılaştırmalı eğitim, farklı ülkelerin eğitsel olgularını kendi kültürel, ekonomik, politik ve toplumsal koşulları içerisinde anlama uğraşısı veren ve benzerlik ve farklılıklarını karşılaştıran bir bilim dalı olarak” tanımlanmıştır. Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi ülkeler ihtiyaç duydukları alanlar başta olmak üzere eğitimin her alanında diğer ülkeleri takip etmektedir.

Türk toplumunda da özellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde gerçekleştirilen modernleşme çalışmaları sırasında her alanda olduğu gibi eğitim alanında da diğer ülkelerin eğitim sistemlerinin incelenmeye ve örnek alınmaya başlandığı görülmektedir. Özellikle Tanzimat Fermanının ilanından sonraki süreçte ilk olarak askeri alanda başlatılan batılılaşma çabasının zamanla sosyal, kültürel ve eğitim sahasında da gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Islahat Fermanı ile eğitim konusunda özellikle azınlıklara ve yabancılara tanınan haklarla birlikte Osmanlı Devleti'nin pek çok bölgesinde azınlık ve yabancı okullarının hızla artış gösterdiği dikkat çekmektedir. Avrupalı ve Amerikalı misyonerler tarafından açılan bu okullar sadece kendi cemaatlerinden değil Türk ve müslümanlardan da öğrenci kabul etmekteydiler. Amerikalı misyonerler tarafından 1891 yılına kadar Anadolu'nun çeşitli yerlerinde 9 kolej açılmıştır. Amerikan Board teşkilatının destekleriyle faaliyetlerine devam eden bu okulların Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ve Milli Mücadele döneminde Türk milleti aleyhine yürütülen faaliyetlerin merkezi durumuna geldikleri görülmektedir (Halifeoğlu-Kuzgun ve Tangülü, 2013, 139-143; Potukoğlu ve Büyüktolu, 2020, 2005-2015).

Kültürel mirasını Osmanlı'dan devralan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında gerçekleştirilen yenilik hareketlerinin de amacı ülkeyi çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırmak olmuştur. Milli mücadele yıllarından itibaren modern ve milli bir Türk eğitim sisteminin temelleri atılmaya çalışılmıştır (Okur, 2005, 99-107). Yapılan yeniliklerde üzerinde en çok durulan nokta milli ve laik eğitim anlayışı olmuştur. Başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere dönemin eğitimcilerinin tamamı Batıdan örnek alınan uygulamaların Türk kültürüyle özleştirilmesi noktasına dikkat etmişlerdir. Eğitimin geçmişin eski ve çağ dışı kalmış anlayışlardan uzaklaşması ve cumhuriyetin hedefleriyle tutarlı bir hale getirilmesi için çaba gösterilmiştir (Ekiz, 2007). 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabul edilmesi eğitimde birliğin sağlanması, eğitim sisteminin modern, milli ve laik bir kimliğe kavuşması

noktasında en önemli adım olmuştur. Bu süreçten sonra özellikle azınlık ve yabancı okullarının durumları konusu Türkiye ve diğer ülkeler arasında zaman zaman tartışmalara hatta krizlere sebep olabilecek noktaya ulaşmıştır. Özellikle Türkiye’de bulunan Amerikan okullarının faaliyetlerinin Türk eğitim sisteminin laik yapısıyla çelişmesi sonucunda 1927-1928 yıllarında Türk-Amerika ilişkilerinde gerilimin yükseldiği görülmektedir (Armaoğlu, 1997, 5-15). Yaşanan bu tarz olumsuzluklara rağmen eğitim sisteminin modernleştirilmesi noktasında milli ve laik anlayışa ters düşülmediği sürece farklı ülkelerin eğitim sistemlerinin her alanda yakından takip edildiği ve örnek alındığı anlaşılmaktadır (Demir, 2017, 21-29).

Modern eğitim anlayış ve yöntemlerinin yeni kurulan cumhuriyete yansımalarının üç farklı şekilde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Bunlar,

- a. Doğrudan Batılı eğitim uzmanlarının ülkeye davet edilmesi ve görüşlerini bildiren raporlar hazırlamaları yoluyla, (Okur, 2005, 103-105).
- b. Avrupa ve Amerika’ya gönderilen Türk eğitimciler tarafından sunulan raporlar ve hazırlanan yayınlar yoluyla,
- c. Avrupa ve Amerika’daki eğitim-öğretim anlayışlarıyla ilgili süreli yayınlarda yer verilen çeviri metinler ve tercüme edilerek yayınlanan telif eserler yoluyla (Okur, 2005, 107).

Bu bağlamda yukarıda bahsedilen raporlar ve yayınlar incelendiğinde, eğitim sisteminin şekillendirilmesi, müfredatlar, ders kitapları, öğretim yöntem ve teknikleri gibi konularda yeni oluşturulan eğitim sistemini etkiledikleri ve şekillendirdikleri yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur (Yalçın, 2019; Bülbül, 2009; Kartal, 2016).

Kartal (2016) tarafından yapılan araştırmada Cumhuriyetin ilk yıllarında yabancı uzman raporlarına göre Türk eğitim sistemindeki ezbercilik sorunu incelenmiştir. Yabancı uzman raporlarıyla ilgili olarak Yalçın (2019) tarafından Cumhuriyet dönemi yabancı uzmanlarından J. Dewey ve B. Parker’ın raporlarında “iyi vatandaş” algısı incelenmiştir. Karşılaştırmalı eğitimle ilgili literatür incelendiğinde doğrudan Amerikan eğitim sistemi üzerine (Özçakır, 2019 ; Kesgin, 2015; Demirtaş, 1993) yapılan çalışmaların yanında Türk - Amerikan eğitim sistemlerinin karşılaştırıldığı (Baş, 2013; Eskimen, 2016) ve Türk eğitim sistemiyle Amerika dahil farklı ülkelerin bir arada karşılaştırıldığı (Aksu, 2008; Bolat, 2016) çalışmalara ulaşılmıştır. Kuru-Çetin, Korkmaz ve Öner (2017) tarafından yapılan çalışmada karşılaştırmalı eğitim alanında yapılan makaleler ve tezler incelenmiş ve özellikle 2010-2015 arasında bu alanda yapılan çalışmalarda sayısal olarak bir artış gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Karşılaştırmalı eğitim alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde hem Amerikan eğitimiyle ilgili hem de Türk-Amerikan eğitim sistemlerinin karşılaştırılmasıyla ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Ancak Türk eğitim tarihinde karşılaştırmalı eğitimin örnekleriyle ilgili detaylı çalışmalara ulaşılamamıştır. Bu çalışmada incelenen Amerikan eğitim sistemini anlatan eserler 1927-1928 yılları arasında yayınlanmıştır. Bu eserlerin içerikleri incelendiğinde günümüzde yapılan çalışmaların ilk örneklerinden olduğu ve son dönem çalışmalarının tarihsel alt yapılarının oluşturulması açısından önem taşıdığı düşünülmüştür. Ayrıca incelenen eserlerin yayın yıllarının Türkiye ile Amerika arasında Türkiye’deki Amerikan okullarının durumuyla ilgili yaşanan kriz dönemiyle uyuşması bu eserlerin yayınlanma amacı konusunda da farklı yorumlara kapı aralamaktadır. Bununla birlikte Amerika eğitim sisteminin o dönemlerde nasıl olduğunun ortaya konulmasıyla günümüzde yapılan Amerika-Türkiye bazlı karşılaştırmalı

eğitim çalışmalarına da teorik alt yapı oluşturabilecek olması araştırmacının önemini arttırmaktadır. Yine eserlerin müellifleri incelendiğinde çoğunun o dönemde Türkiye’de görev yapan Amerikalı eğitimciler olması dönemin özelliklerinin anlaşılması açısından da çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bir konuda derinlemesine bilgi toplamayı amaçlayan nitel araştırma yaklaşımı, özellikle tarihsel temelli araştırmalarda sıklıkla tercih edilmektedir. Bu çalışma, Cumhuriyet döneminde karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının ilk örneği olarak kabul edilebilecek bir dizi eserin incelenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma modeli olarak doküman incelemesi yöntemi seçilmiştir. Doküman incelemesi nitel araştırmalarda veri toplama aracı olarak kullanılabilir gibi özellikle tarihsel süreçlerin incelendiği çalışmalarda tek başına araştırma yöntemi olarak da kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 217). Bu çalışmada tek başına araştırma modeli olarak kabul edilen doküman incelemesinin tüm aşamalarına dikkat edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada incelenen eserler 1927-1928 yıllarında yayınlanmıştır. Amerikan eğitim sisteminin tüm yönleriyle ele alındığı seri, 11 adet eserden oluşmaktadır. Eserlerin isimleri, yazarları, yayın yerleri ve yayın yılları tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Amerikan Eğitim Sistemiyle ilgili Yayınlanan Serinin Künye Bilgileri

Eserin Adı	Yazarı	Yayın Yeri	Yılı
1. Amerika Müttehid Hükümetleri Maarif Tarihçesi	Chicago Darulfünun Terbiye Şubesi Mezzunlarından Marion A. - Nosser M.A.	Akşam Matbaası - İstanbul	1927
2. Amerika’da Tali Tahsil ve Amerikan Resmi Mektepler Sistemi	(Colombia) Darulfünun ve New York Teachers Collage’i Profesörlerinden Prof. Paul Monroe	Marifet Matbaası - İstanbul	1928
3. Amerika’da Erkeklerle Mahsus Yüksek Tahsil	Chicago Darulfünun Terbiye Şubesi Mezzunlarından, İzmir Enternasyonal Kolej Müdürü Dr. Cass Arthur Reed	Suhulet Matbaası - İstanbul	1928
4. Amerika’da Kadınlara Mahsus Yüksek Tahsil	İstanbul Kız Koleji Sabık Müdürü Dr. Mary Mills Patrick	Selamet Matbaası - İstanbul	1928
5. Tali ve Ali Mekteplerde Kulüp Teşkilatı	Mr. Ernest Heden	Yayın yeri yok	1928
6. Amerika Maarifinde Spor Programı	Mr. Chester Toben	Yayın yeri yok	1928
7. Amerikanın Müttehid Hükümetlerinde Mesleki Talim ve Terbiye	Robert Kolej Muallimlerinden Prof. Scipio	Selamet Matbaası - İstanbul	1928
8. Kurslar ve Halk Dershaneleri	Dr. Fred Goodsel	Yayın yeri yok	1928
9. Amerika’da Maarif - İdare-i Maliye ve Kavanin	Beyrut Amerikan Darulfünunu Müdürü Bayard Dodge	Selamet Matbaası	1928

10. Talim ve Terbiye ve Halk (Maarif Sistemi ve Cemiyet)	Miss Margaret White	Selamet Matbaası - İstanbul	1928
11. Amerikan Terbiye Prensipleri Hülasası	Yazar yok	Yayın yeri yok	

Çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığından dijital olarak ulaşılan 1, 2, 3, 4, 7, 9, 10 numaralı eserlerin içerik analizi yapılmıştır. 5,6,8 ve 11 numaralı eserlere ulaşılamamıştır. Bu eserlerle ilgili künye bilgileri ulaşılan eserlerde verilen listelerde bulunmaktadır. İçerik analizinin yapılmasının amacı, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları araştırmanın amacına uygun olarak okuyucunun anlamlandırabileceği bir şekilde düzenlemektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 259).

Bu çalışmada incelenen metinlerin içerik analizinin yapılması için öncelikle günümüz Türkçesine transkripsiyonları yapılmıştır. Daha sonra her eser kendi içinde değerlendirilmiş ve orijinal metinlerden yola çıkarak temalar belirlenmiştir. Bu temalar şu şekildedir;

- Amerika eğitim tarihi ve eğitim sisteminin idari yapısı
- Amerika'da orta öğretim
- Amerika'da yüksek öğretim
- Amerika'da mesleki ve teknik eğitim
- Amerika'da eğitim ve toplum ilişkisi

Eserlerin orijinal metinleri oldukça ayrıntılı olduğu için bulgular kısmında önemli görülen ve eserleri kısaca özetleyecek içeriklerin verilmesi çalışmanın amacına uygun görülmüştür. Eserlerin tamamının künye bilgileri tablo 1'de verildiği için bulgular kısmında sadece doğrudan alıntı yapılan eserlere ait kaynak gösterme yapılmış ve doğrudan alıntı yapılan eserler kaynaklar listesine de eklenmiştir.

Çalışmanın niteliğinin artırılması için geçerlik ve güvenilirliğin sağlanmasında nitel araştırmanın doğasına uygun olan inanılabilirlik, nakledilebilirlik ve doğrulanabilirlik kavramları dikkate alınmıştır (Merriam, 2013, 201). Bu aşamada inanılırlığın ve doğrulanabilirliğin sağlanması için araştırmacı tarafından yapılan transkript çalışması için uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman kontrolünden geçen transkript metinleri üzerinde içerik analizi gerçekleştirildikten sonra nakledilebilirliğin sağlanması için belirlenen temalarla ilgili olarak da ayrı alan uzmanlarından görüş istenmiştir. Bulgular kısmında verilen içeriklere uzman görüşleri sonunda son şekli verilmiştir.

Bulgular

İncelenen eserlerin tamamında ilk olarak eserlerin hazırlanış amacının okurlara anlatıldığı bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde yayıncılar amaçlarını şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Amerika’da teorik ve uygulamalı eğitim” hakkında yayınlanacak olan bir kaç broşürde, eğitim sahasında umumiyetle alaka ve anlayış uyandırmak amacı takip edilmiştir. Bu seride Amerikan eğitim ve öğretimine ait çeşitli konular kısa ve hakiki bir surette tasvir edilecektir. Herkesin okuyup anlayabileceği bir üslupla yazılacak olan bu makalelerde umumi ve sarif eğitim esaslarından bahsedilecek ve bunların bugünkü günde Amerika’da nasıl tatbik

edilmekte olduğu canlı misallerle gösterilecektir. Naşirler eğitim sahasındaki tettebularını aynı zamanda ilmi bir tarzda yürütmek emelindedirler. Hem Türkiye'nin hem Amerika'nın eğitimciliğine az çok vakıf olan kimseler, pek geniş eğitim sahasında Türk okuyucularını alakadar edecek konuları başarıyla seçebileceğinden serinin tertibinde bu gibi kimselerin çalışması temin edilmiştir (Amerikan Müttehit Hükümetleri Maarif Tarihçesi, 1927, 4).

Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi yayınlanacak olan serinin Türk eğitimcilerine fikir vermesi amaçlanmış ve o dönemde Amerika'daki uygulamalardan Türk eğitimcilerine katkı sağlayabileceği düşünülen konulara yoğunlaşmıştır. Bunun için yazarların hem Türkiye'yi hem Amerika'yı bilen kimselerden seçtikleri belirtilmiştir. Eserler incelendiğinde herhangi bir kurum ya da kuruluşun talebi üzerine hazırlandığına dair bir ifadeye ulaşılamamıştır. Broşürlerin özel matbaalarda bastırılmış olması da kişisel çabalar sonucunda yayınlandığını düşündürmektedir. Ayrıca eserlerin yayınlandığı dönemde Türkiye ve Amerika arasında yaşanan okul krizinin bu eserlerin hazırlanmasında etkili olduğunu düşünmekte mümkündür. Eserlerin yazılış amacındaki ifadelerden de Türk eğitimcileri ve dahası halk arasında *(herkesin okuyup anlayabileceği bir üslupla yazılacak olan bu makaleler ...)* Amerikan eğitimine bir yakınlık oluşturma çabası olduğu düşünülebilir.

Amerika Eğitim Tarihi ve Eğitim Sisteminin İdari Yapısı

İncelenen eserlerden 1 ve 9 numaralı eserlerin içeriklerinde Amerika eğitim tarihi ve eğitim sisteminin idari yapısı hakkında ayrıntılı bilgiler verildiği görülmektedir. Amerika eğitim tarihinin anlatıldığı 1 numaralı eserin giriş kısmında Amerika eğitiminin gelişim süreciyle ilgili dikkate alınması gereken noktalara değinilmiştir. Bu noktalar şöyle ifade edilmiştir;

1626 senesinde Amerika'ya yerleşen bir kaç muhacir ailenin çocuğu mütevazih küçük kulübelerin mutfaklarında, analarından alfabeyi güçlkle öğrenmeye çalışırken, bugün binlerce mükemmel kolejlerde küçük büyük binlerce insan muntazaman tahsil görmektedir. ... Bu tekamülü layıkıyla anlayabilmek için aşağıdaki noktalar nazar-ı itibare alınmalıdır:

Müttehid hükümetlerinde asri maarif 300 senelik bir tekamülün mahsulüdür.

Milletin tekamül uğrındaki müthiş mücadelelerinde, her yeni devir yeni ihtiyaçlar, yeni mesuliyetler, yeni emeller doğurmuş ve maarif bunları tatmin etmeye çalışmıştır.

İptidai muhacirlerin İngiltere'den getirdikleri ananeler, sonra Avrupa'dan maarif için iare (verme) edilen tatbikat ve nazariyat örnekleri; vakit vakit zamanın, mekanın ve halkın ihtiyaçlarına göre değiştirilmiş ve tadil edilmiştir.

"Amerika Müttehid Hükümetlerinde Maarifin Tekamülü" hakkında bir tarihçe yazmak, bütün milletin tarihçesini yazmak demektir (Marion ve Nossler, 1927, 7-8).

Yazar bu ifadelerden sonra serinin devam eden yayınlarında Amerika eğitimiyle ilgili farklı noktalara temas edileceği için eğitim tarihiyle ilgili olarak olabildiğince kısa bir eser (orijinal metin 64 sayfa) hazırladığını da belirtmiştir. Eser, Amerikan Talim ve Terbiyesinin Başlangıçları- Koloni Devri (1620-1750), Genç Cumhuriyet Mektepleri - İlanı İstiklalden (takribi 1882) Harp Dahili Ferdasına kadar (1870) ve Asri Maarif Hareketi (takriben 1870 den zamanımıza kadar) şeklinde üç ana bölümden oluşturulmuştur.

Bu bölümlerden ilki olan ve Amerikan tarihinde Koloni Devri olarak kabul edilen 1620-1780 yılları arası dönemin anlatıldığı bölümde Amerikan siyasi tarihiyle bağlantılı olarak eğitim alanında yapılan ilklerden bahsedilmiştir. Sömürge döneminde Yeni İngiltere (New England)

de ilk ve orta öğretim, Sömürge döneminde kızlar ve kadınların eğitim ve öğretimi, sömürge döneminde yüksek teknik eğitim, sömürge döneminde Yeni İngiltere’de üniversite eğitimi, kolonilerde üniversite eğitiminin kuruluş ve gelişimi alt başlıklarına yer verilmiştir.

1882-1870 yılları arası dönemin anlatıldığı ikinci bölüm Genç Cumhuriyetin Mektepleri başlığı altında verilmiştir. Bu bölümde ele alınan konu başlıkları ise şu şekildedir; Semt mektepleri sisteminin zuhuru, Devletin ilk mektepleri ücretsiz olarak vücuda getirmesi için mücadele, İptidai tahsilinin devlet nezaretine geçmesi, Talim ve terbiyenin laikleşmesi, Genç cumhuriyette iptidai mekteplerinin hali, Ücretsiz tahsil sisteminin iptidai-den yüksek mekteplere de teşmili, 19. asırda hükümet High School’u, Normal Schools denilen muallim mekteplerinin zuhuru, Genç cumhuriyetin kolejleri ve darülfünunları, İnas için âli tahsil, 19. asrın sonlarına doğru maarifin ahval-i umumiyesi (mecburi devam-mektepler dahilinde terakkiyat).

1870 yılından eserin yayınlandığı dönem olan 1927 yılına kadar olan dönem ise üçüncü bölümde Asri Maarif Hareketi başlığı altında ele alınmıştır. Bu bölümün içeriğini ise Talim ve terbiye telakkilerinde yenilik, Cemahir-i müttehida de talim ve terbiye sahasında görülen teceddüdâtın (ıslahatlar) neticeleri (ana mektepleri, teknik talim ve terbiye, darülfünun tekamülü, maarifin 20. asırda inkişafı), Kıyas ilmi hareketi, Junior High School hareketi, Halihazırda talim ve terbiye vecihleri başlıkları altında değinilen konular oluşturmaktadır.

Eserin son kısmında yazar Amerikan eğitim tarihini kısaca şu sözlerle özetlemiştir;

Müttehida-i Amerika maarif tarihinin şu hülasası; Bu memlekette şimdiye kadar talim ve terbiyeye iki muhtelif nokta-i nazardan bakıldığını ispata kifayet eder: Bir hükümet-i mutlağın idaresinde iken talim ve terbiyeye ailevi, hususi mahiyeti haiz bir şeymiş gibi bakılırdı; inkılaptan sonra ise, millet demokrasi ile karşı karşıya gelince, maarif hakkında nokta-i nazar değişti. Çocuk, heyet-i içtimaiyenin malı addedilerek onun tenviri ve her hususta terakkisi vesaitinin ihzarı mecburiyeti hissedildi. ... Eyalet, şuurlu vatandaşlar tarafından intihab edilecek liyakatli rehberlerde fedakarlığın yüz misli bir mükafat istihsal edeceğini ümit ediyordu ve bu kanaatlerinde aldanmadılar. (Marion ve Nosser, 1927, 63-64).

İncelenen seride 9 numaralı eserde Amerika Eğitim sisteminin ekonomik kaynakları ve eğitim sistemini oluşturan kanunlarla ilgili açıklamalar yapılmıştır. Eserin başında yazar tarafından Türkiye’de eğitime bakış açısı ve Amerikan eğitim sisteminin farklı yapısı üzerinde bir değerlendirme yapılmıştır. Bu kısımda yazar, Türkiye’de eğitim sistemi denilince akla ilk olarak Fransa ve Almanya gibi merkezi Avrupa devletlerinin eğitim sistemlerinin geldiğini ifade edilmiştir. Merkezi bir idari yapıya sahip olan bu devletlerde eğitimin tek merkezden yönetildiği ve eğitim bakanlığı sayesinde ülkenin her yerinde aynı derecedeki eğitim kademelerinde aynı programın uygulandığı, aynı kitapların okutulduğu dile getirilmiştir. Bu tip merkezi eğitim anlayışı çerçevesinde düşünüldüğünde Amerikan eğitimini anlamanın güç olacağı şu sözlerle ifade edilmiştir;

Amerika maarifi hakkında umumi bir fikir edinmek istersek evvela bilmeliyiz ki orada bütün memlekete teşmil edilen yalnız bir sistem yoktur. Zaten müttehid hükümetler cumhuriyeti merkezi bir hükümetten ibaret değildir, ayrı ayrı 48 hükümetin ittihadından müteşekkildir. Onu Türkiye gibi tek bir memleket olarak düşünmemeliyiz.

Bu hükümetlerden bazıları Mısır kadar sıcak, bazıları Rusya kadar soğuktur; bazıları sahilindedir ve ahalisi gemicilik ve balıkçılık ile uğraşır, diğer hükümetlerde yaşayan ahali ise ömründe bir gemi görmemiş ve tuzlu su tatmamıştır. Bir çok hükümetlerde zenciler yaşar. Bunlarda

bilhassa şeker kamışı ve pamuk ziraatı ile uğraşır. Daha başka hükümetlerde madencilik ve arpa ziraatı başlıca meşguliyeti teşkil eder. Bu kısımda ahali beyazlardan mürekkeptir (Dodge, 1928, 6-7).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi tek bir eğitim sisteminin uygulanmamasının en önemli sebebinin eyaletlerin beşeri, ekonomik, fiziki ve coğrafi özelliklerinin oldukça farklı olmasından kaynaklandığı üzerinde durulmuştur. Bu açıklayıcı ifadelerden sonra yazar sırasıyla, Pay-ı Tahttaki maarif kalemi, Mahalli teşebbüsler ve hükümetin nezareti, Amerika'daki serbest idarenin faydaları, Numune olarak New York hükümeti maarif teşkilatı, Mekteplerle münasebet, Hususi müesseseler, Siyasi bitarafılık, Geri kalmış cemaatler ve köyler, Hususi bir tarzda idare olunan mektepler, Hocaların yetiştirilmesi, Mektep idaresi, Darülfünun idaresi başlıklarını ele almıştır.

Bu başlıklar arasında en dikkat çekici olanlardan birisi Amerika'daki serbest eğitim sisteminin merkezi eğitim sistemleriyle karşılaştırıldığı ve faydalarının anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde yazar Amerikanın serbest eğitim sisteminin faydalarını kısaca şu şekilde sıralamıştır;

Terbiye sahasında müstakil düşünen ve hareket eden insanlar yetiştirmek emelindedir. Mektepler mümkün olduğu kadar siyasi ve ruhani tesirlerden azadedir.

Memleketin her kısmı kendi ihtiyacına göre bir program kabul edebilir ve kendinden büsbütün farklı hayat şartlarına sahip olan diğer kısımların yöntemlerini uygulamak zorunda kalmaz.

Terbiye sahasında şahsi tecrübeler ve rekabete ortam hazırlar. Merkezi maarif teşkilatları o kadar muntazamdır ki, taşrada görev yapan bir öğretmen yeni terbiye usulları tecrübe ederek nam kazanmayı aklına bile getirmez, onun en büyük emeli merkezdeki bir okulun hocalığına terfi etmektir. Amerika'da merkezi bir sistem mevcut olmadığı için en ehemmiyetsiz bir memleketin en mütevazı hocası yaptığı mühim tecrübeler sayesinde hem kendine hem de mektebine şöhret kazandırabilir.

Serbest eğitim sisteminin en mühim faydası mahalli teşebbüse istinat etmesidir. Bu suretle ebeveyn ve dirayetli vatandaşlar mekteplerle alakadar olmak mecburiyetini hisseder (Dodge, 1928, 10-14).

Eserin son kısmında da yazar tarafından yukarıda belirtilen noktalar Amerika eğitiminin başlıca özellikleri olarak ifade edilmiştir.

Amerika'da Orta Öğretim

İncelenen seride Prof. Paul Monroe tarafından hazırlanan 2 numaralı eser Amerika'da Tali Tahsil ve Amerikan Resmi Mektepler Sistemi hakkında bilgiler içermektedir. Eser; Sistemin adem-i merkeziliyeti ve çeşitlendirilmesi, Hususi mektepler, Din ve terbiye, Sistemin tertibatı, Sistemin mali ciheti, Sistemin bariz cihetleri, Müfredat, Metot ve Mektep sisteminin içtimai manası başlıklarından oluşmaktadır.

Yazar her bölümde Amerikan eğitim sistemiyle ilgili ayrıntılı bilgiler verirken sistemi Avrupa'daki merkezi hükümetlerin sistemleriyle kıyaslamış ve o sistemlere göre avantaj ve dezavantajlarını ifade etmiştir. Sistemin mali cihetini açıkladığı kısmında Amerika eğitiminin iki temel gelir kaynağı olduğunu belirtmiştir. Bunlardan birincisi mahalli vergiler, ikincisi ise bazen doğrudan doğruya maarif vergisinden yahut mal sandığından veyahut bunların ikisinden birden temin edilen vergilerdir. Ancak bu iki vergiden en önemli olanının mahalli

vergiler olduğu belirtilmiştir. Ayrıca halkın eğitim konusunda oldukça ağır vergilere hiç şikayet etmeden katlandığını da ilave etmiştir.

Amerika eğitim sisteminde müfredatlarla ilgili açıklamaların yapıldığı bölümde yazar yine Avrupa eğitim sistemleriyle karşılaştırmalar yapmıştır. Müfredat konusunda Avrupa ve Amerika arasındaki farkın çok fazla olduğunu altını çizen yazar, Amerika'da her mektebin kendi müfredatını oluşturabildiğini belirtmiştir. Amerikalı eğitim bilimcilerin bu konuya çok önem verdiğini her okulun ayrı müfredatının olmasının hatta her öğrencinin öğretmen kontrolünde kendine ait bir programı takip etmesinin çocuğun kabiliyet ve ilgilerine göre gelişiminin gerçekleşmesini olumlu etkilediğini düşündüklerini belirtmiştir. Bu konuda Dalton Planı'nı örnek gösteren yazar, Avrupa'da bazı okullarda bu tarz sistemlerin uygulandığını fakat orada bu tarz sistemlere deneysel uygulamalar olarak bakıldığını ve yaygın olmadığını ifade etmiştir. Amerika eğitim sisteminin Avrupa eğitim sisteminden müfredat konusunda en önemli farklarından birinin de metin kitapları konusunda olduğunu söylemiştir. Öğrencilere verilen metin kitaplarının Avrupa'da çok önemli olmadığını çünkü Avrupa'da, öğrencilerin öğretmen tarafından kendilerine anlatılanlardan sorumlu olduğunu açıklamıştır. Amerika'da ise metin kitaplarının Avrupa'daki kitaplara göre daha mükemmel ve ayrıntılı hazırlandığını çünkü Amerika'da öğrencilerin kitaplardan sorumlu tutulduğunu ve öğretmenlerin de kitaplar doğrultusunda eğitim verdiğini belirtmiştir.

Amerikan eğitiminde metot konusunu ise yine Avrupa'yla arasındaki farklar üzerinden açıklamıştır. Avrupa'da öğretmenlerin aynı müfredat için aynı metodu öğrenerek yetiştirildiğini ve bu nedenle tüm okullarda aynı yöntemlerin kullanıldığını belirten yazar, Amerika'da durumun daha farklı olduğunu dile getirmiştir. Amerika sisteminde eğitim yöntemlerinin Amerikan eğitiminin hedefleri doğrultusunda şekillendiğini söylemiş ve bu hedefleri ise şu şekilde sıralamıştır; "Amerika'da mektep tahsilinin en mühim hedefleri, öz güven, girişimcilik, uygulama kabiliyeti, çalışmak ve faydalı olmaktır (Monroe, 1928, 26)" bu konuya açıklık getirmek için Amerika ve Avrupa çocuklarının davranışları üzerinden bir örnek vermiştir.

Yazar, Amerikan sisteminin Avrupa sistemine göre en zayıf olduğu noktanın öğretmen yetiştirme konusu olduğunu belirtmiştir. Avrupa'nın öğretmen yetiştirme konusunda daha iyi olduğunu Amerika'da ise bazı yerlerde hiç uygulama deneyimi yaşamadan göreve başlayan öğretmenlerin olduğunu belirtmiştir. Ancak öğretmen yetiştirme konusunda müfredat ve yöntem konusunda olduğu gibi zorlama ve tek tip anlayıştan uzak kalındığını, öğretmenlerde de öz güven, girişimcilik, uygulama kabiliyeti gibi özellikleri aradıklarını belirtmiştir. Bu sistemin bu şekilde işleminin en önemli etkeninin demokrasi olduğunun altını çizmiştir.

Amerika'da Yüksek Öğretim

İncelenen serinin 3 ve 4 numaralı yayınlarında Amerika'da yüksek öğretim erkekler ve kızlar için ayrı ayrı ele alınmıştır. İzmir Enternasyonel Koleji Müdürü Dr. Cass Arthur Reed tarafından hazırlanmış olan 3 numaralı eserde yazar, Amerika eğitim sisteminde erkeklere özel yüksek öğretim hakkında bilgi vermiştir. İlk olarak Amerika'da yüksek öğretime verilen öneme değinen yazar, yüksekokulların (darulfünun ve kolejler) sayıları, bütçeleri, öğrenci ve öğretmen sayıları gibi konularda bilgiler vermiştir. Eserin yazıldığı dönemde Amerika'da 1000 kadar kolej ve darulfünun bulunduğu belirtilmiştir. Bunların büyük kısmının özel olduğunu ifade eden yazar, bu okulların arazi kıymetlerinin 170 milyon dolar, binalarının değerinin 700 milyon dolar olduğunu ve 800 milyon doları geçen bir meblağ miktarında sermayeye sahip

olduklarını ifade etmiştir. 1924 yılında bu okullarda 450 binden fazla erkek ve 265 bin kız öğrencinin eğitim gördüğü, bu okullarda 44 bin erkek ve 12 bin kadın öğretmenin görev yaptığı bilgileri verilmiştir.

Öğrencilerin yüksek öğretime başlama yaş aralıkları 18-22, bitirme yaş aralıklarının ise 22-25 olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin dışında mesleklerinde ilerlemek isteyenlerin de yüksek öğretim kurumlarına devam edebildiğini, bunların yaşlarının ise 40-50 ve daha fazla olabildiğini söylemiştir. Kolej ve Darulfünuna girebilmek için çocuğun önceden 12 senelik (8'i, ilk mektep, 4'ü lise derecesi) bir eğitim görmesi gerekir. Ancak lise mezunlarının hepsi (Avrupa'da olduğu gibi) koleje geçemez. Darulfünun ya da fakülte kendi sınavını kendisi yapar, ya da öğrenciden, belirlediği derslerle ilgili liseden alıyyülala derecede mezun olduğunu gösteren not belgesi getirmesini ister. Her fakülte için istenen ortak dersler vardır. Bunlara ek olarak ihtiyari derslerde bulunduğu belirtilmiştir.

Yazar, Amerika'da "kolej" kelimesinin üniversite ve üniversite fakültelerinden biri derecesindeki okullar için kullanıldığını belirtmiş, Avrupa'daki gibi orta öğretim kurumları için kullanılmadığına dikkat çekmiştir. Amerikanın en ünlü üniversitesi olan Harvard Üniversitesinin resmiyette "Harvard Kolej" olarak anıldığını örnek göstermiştir. Yazının devamında koleje kabul edilen öğrencilerin bölüm ve fakülte seçimleriyle ilgili açıklamalar yapılmış, koleje yeni başlayan bir öğrencinin geçeceği aşamaları ve sınıf sınıf kazanacağı yeterlilikleri, okul hayatı ve ders dışı faaliyetlerini açıklamıştır.

İncelenen serinin 4 numaralı eseri İstanbul Kız Koleji Eski Müdürü Dr. Mary Mills Patrick tarafından kaleme alınmıştır. Dr. Patrick bu eserde Amerika'da kadınlara mahsus yüksek öğretim hakkında bilgi vermiştir. Özel kız kolejleri, Darulfünunda kadınlar, Barrymore Darulfünunu, Batı Amerika'da yüksek kadın tahsili, Kolombiya Numune Darulfünunu, Kolombiya Darulfünununda Bernard Kolej, Muallimler Koleji, Kolombiya Darulfünununda kadınlar için ihtisasi tahsil, Kolombiya'da tıp tahsili, Gazetecilik mektebi, Kolombiya'nın ecnebilere karşı vaziyeti, Beynelmilel bina, İlahiyat birliği medresesi, İhtiyari Mesai Hakkında program, Yüksek siyasi tahsil, Yüksek tahsil ve beynelmilel münasebet, Ecnebi lisanları tahsili, Kadınlara yüksek ticaret tahsili, New York'ta sanat ve iş kadınları kulübü, Amerika darulfünunlarında hakiki talebelik başlıkları altında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Yazar, Amerika'da kadınların yüksek tahsilden yararlanmaya başlamasının son asrın ortasından az sonra olarak belirtmiş ama Amerika Birleşik Devletleri kurulduğundan beri kadınların eğitimine önem verildiğini derece derece zaman içerisinde imkanların arttırıldığını belirtmiştir. Pensilvanya-Philadelphia'daki Barrymoore darulfünununun o dönemde Amerika'da sadece kadınlara özel olan en büyük ve en ileri kurum olduğu belirtilmiştir.

Batı Amerika'da yüksek tahsil kurumlarının memleketin doğusundakilere göre daha büyük olduğu ve buralarda özellikle darulfünunlarda kız-erkek birleşik eğitim verildiği belirtilmiştir. Yazının devamında özellikle Kolombiya darulfünunundaki eğitim öğretim ve kadınlara tanınan imkanlarla ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu bilgiler incelendiğinde uluslararası ilişkiler, yabancı dil eğitimi, siyaset bilimi ve ekonomi gibi konulara önem verildiği ve kadınların da bu konularda eğitim almaları için gerekli imkan ve ortamların oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

Amerika'da Mesleki ve Teknik Eğitim

İncelenen serinin 7 numaralı eseri, Robert Kolej muallimlerinden Prof. Scipio tarafından kaleme alınmıştır. Bu eserde Amerika Müttehit Hükümetlerinde mesleki eğitim ve öğretim

faaliyetleriyle ilgili açıklamalar verilmiştir. Eser şu alt başlıklardan oluşmaktadır; Olumlu sonuç veren yeni temayüller, Mesleki terbiyeye doğru hatt-ı hareket, Kanunlar, Kanunlara mahsus açılan mektepler, Mesleki tedrisat muallimlerinin yetiştirilmesi, İdare-i beytiyye’de kadın vazifelerinin tahlili, Erkat-ı muayende tedrisatta bulunan umumi müdavemat mektepleri, Ticaret ve zanaat muallimlerinin yetiştirilmesi, Malumat-ı ticariyye tahsilindeki kifayetin islahı, İşçi kız ve kadınlar için muayyen zamanlarda tedbir-i menzil dersleri, Muhtelif mesleki sahalarda meşgul muallim ve talebe miktar-ı nispleri, Ziraat, Mesleki talim ve tedrisin vesait-i icrası.

Yazar, ilk olarak Amerika’nın kuruluş dönemlerinde eğitim konusunda daha çok zihni disiplin altına sokacak, genel anlamda kültürlü bireyler yetişmesini sağlayacak tarzda bir eğitim sisteminin oluşturulduğunu ifade etmiş ve o dönemlerde kişileri bir meslekte uzmanlaştırmak gibi bir ihtiyaç olmadığını belirtmiştir. Ancak ilerleyen dönemlerde hem Amerika’nın nüfus yapısının özellikleri, hem de yabancı memleketlerden gelen muhacirlerin sayılarının artmasıyla mesleki ihtisaslaşmaya ihtiyaç duyulduğunu açıklamıştır.

Amerika’da mesleki eğitim denildiğinde hem darulfünun eğitimi gerektiren ihtisaslaşmış mesleki eğitim hem de darulfünun eğitimine ihtiyaç olmadan da yapılabilecek zanaatların eğitimi anlaşılmaktadır. Bu anlamda öncelikle gerekenlerin yapılması için ihtiyaç duyulan kanunların hazırlandığı ve kanuni bir alt yapının oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Bu kanunların oluşturulmasının amacı ilk etapta mesleki eğitim için gerekli olan maddi imkanları sağlayabilmek için yeni vergiler getirilmesini sağlamaktır. Ancak bu vergileri halka kabul ettirmek de çok kolay olmamıştır. Bu süreçte mesleki eğitimin gelişmesi için yapılanlar ayrıntılı olarak anlatılmış, dönemin siyasetçilerinin ve önemli isimlerinin bu konudaki düşüncelerine de yer verilerek açıklanmıştır.

Mesleki eğitimle ilgili olarak atılan ilk adımın 1862 yılında kabul edilen Morrill Yasası olduğu belirtilmiştir. Bu yasa ile tarım ve makinistlik alanında kolejler oluşturulması için her hükümetin belli meblağa sahip bir arazi verdiği ve buranın gelirleriyle adı geçen kolejlerin oluşturulduğu anlaşılmaktadır. 1908 yılında kabul edilen Nelson Kanunu ile de Morrill Kanunuyla oluşturulan okulların gelirlerine 25’er bin dolarlık bir zam yapılmıştır. 1914 yılında Zirai Bilgiyi Tevsii Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunla yüksek tahsil kurumlarına devam edecek kabiliyette olanlara destek olmak amaçlanmıştır. 1916 yılında çıkarılan başka bir kanun ile kolej tahsilinin alt aşamasında bulunan mesleki eğitimi idare edecek bir heyet oluşturulmuştur.

Yazar mesleki eğitimin geliştirilmesi için çıkartılan kanunların içeriklerinden bahsettikten sonra bu kanunların etkileri, kanunlara uygun olarak açılan okullar, mesleki eğitim için öğretmen yetiştirilmesi ve çeşitli mesleki eğitim dallarında yapılan faaliyetlerden de bahsetmiştir. Eserin son bölümünde ise mesleki rehberlik başlığı altında mesleki rehberliğin tanımı yapılmış ve amacının ne olduğu açıklanmış, Amerika’da bu konuda yapılan uygulamalar anlatılmıştır.

Amerika’da Eğitim ve Toplum İlişkisi

İncelenen serinin 10 numaralı eseri, Miss Margaret White tarafından kaleme alınmıştır. Bu eserde White eğitim ve öğretimin Amerikan toplumunda taşıdığı anlamı ve önemi açıklamıştır. Amerikan halkının eğitime bakış açısını değerlendirmiştir. Eğitimin ne kadar önemli olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir; “bunu izah ve ispat için ana mekteplerinden başlayarak ta darulfünuna kadar mektepleri dolduran talebe adedinin yirmi milyondan fazla olduğunu söylemek

kifayet eder (White, 1928, 6)". Yazar, çocukların eğitimine önem verilmesinin en önemli nedenini eğitilmiş bireylerin toplumlarına daha fazla hizmet edecekleri bilincinin tüm Amerikan halkı tarafından kabul görmüş olmasına bağlar. Bu konudaki düşüncelerini John Dewey gibi önemli eğitimcilerin görüşleriyle destekleyerek bireylerin eğitilmesi konusunda tüm toplumun üstlendiği sorumluluğu açıklamıştır.

Son asırda Amerikan eğitim anlayışında büyük bir inkılap gerçekleştiğini, klasik eğitim anlayışının yerine çocuğu içinde yaşadığı dünyaya daha kolay uyum sağlayabilecek şekilde eğitmenin öneminin anlaşıldığını dile getirmiştir. Bu doğrultuda eğitimle ilgilenen kişiler tarafından yedi içtimai amaç belirlendiğini belirten yazar, bu amaçları şu şekilde sıralamıştır, "sağlam bir sıhhat, değerli bir aile uzvi olmak, alet ve edevati maharetle kullanmak, öğrenme tekniği, sadık vatandaşlık, mesleğinde işe yaramak, boş zamanları iyi değerlendirmek ve güzel ahlak sahibi olmak (White, 1928, 8)". Amerikan eğitiminin çocuklara kazandırmayı amaçladığı bu özellikler bir bireyin içinde yaşadığı topluma uyum sağlaması ve topluma faydalı olabilmesi açısından da önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Yazar, eğitimcilerin özellikle son dönemlerde çocukların tek tip yetiştirilmesi fikrinden uzaklaştıklarını, her çocuğun kendi özellikleri, ilgi alanları ve kabiliyetleri doğrultusunda yetiştirilmesine önem vermeye başladıklarını ifade etmiştir.

Eserin devamında eğitim konusunda sadece zihni eğitim değil, beden eğitiminin ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesinin de oldukça önemli görüldüğünü belirten yazar, her okulda çocukların gelişimini düzenli takip eden ve sağlık kontrollerini düzenli gerçekleştiren görevlilerin olduğunu, her okulun gerektiğinde başvurabileceği sağlık merkezleri olduğunu belirtmiştir. Devamında Amerika'da yaygın olan eğitim acentaları hakkında bilgiler verilmiştir. Yazar bu acentaların sayılarının özellikle birinci dünya savaşından sonra artmaya başladığını belirtmiş ve bunların amaçları ve faaliyetlerini açıklamıştır. Bu teşkilatların pek çok şehirde mektep binaları, konferanslar, sinemalar gibi sosyal ve kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi konusunda oldukça önemli çalışmalar yaptıkları belirtilmiştir. Bu gibi teşkilatların sadece okullara değil genel olarak toplumun eğitimine katkıda bulunmak amacıyla çalıştıkları belirtilmiş ve eserin sonunda o dönemde aktif olarak faaliyet gösteren kuruluşlardan birkaçının isimleri ve adresleri verilmiştir.

Eserin ikinci kısmında yazar çocukların tavır ve davranışları konusunu ele almıştır. Bu bağlamda çocuklarda görülen hırsızlık, yalancılık, uydurma mazeretler, itaatsizlik, derslerde ehliyetsizlik gibi davranış bozuklukları ve bunlara sebep olabilecek (babası ölmüş, annesi çalışan çocuklar gibi) durumlar hakkında örneklerle açıklamalar yapmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Çalışmada incelenen serinin içeriği dikkate alındığında eserleri - yazılış amaçları ve ele aldıkları konuları işleme biçimleri açısından - karşılaştırmalı eğitim araştırmalarının cumhuriyet dönemindeki ilk örnekleri olarak kabul etmek mümkündür. İlaveten bu eserleri üç boyutlu bir değerlendirmeye tabi tutmak ve üç boyutta ele almak hem karşılaştırmalı eğitim çalışmalarına hem de eğitim tarihi çalışmalarına sağlayacağı katkı açısından daha etkili olacaktır.

Birinci boyutta eserlerin yazıldığı dönemin siyasi konjonktürü göz önüne alınırsa 1927-28 Türk Amerikan okul krizi dönemine denk gelmesi, bu eserlerin yazılış amacının arka planında Türkiye'de Amerikan eğitimiyle ilgili olumlu bir izlenim yaratma gayesi olduğunu düşündürmektedir. Armaoğlu (1997) bu krizle ilgili yapmış olduğu çalışmasında Amerika'nın Türkiye'deki Amerikan okullarının kapatılmasına engel olma çabalarını detaylı bir şekilde ele

almıştır. Bu krizin en önemli çıkış noktası Amerikan okullarında laikliğe aykırı uygulamaların tespit edilmiş olmasıdır. Eserlerde Amerika eğitim tarihi ve eğitim sistemiyle ilgili bu kadar detaylı açıklamaların yapılmış olması da Amerikan eğitiminin laiklikle çelişen bir yanı olmadığını ifade etme çabası olarak değerlendirilebilir.

İkinci olarak eserleri yazıldığı dönem içerisinde değerlendirip eserlerin yazılış amaçları ele alınabilir. Bu açıdan bakıldığında incelenen eserlerin karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının tarihsel gelişim sürecinde Kuram Aşaması (1914-1940) olarak adlandırılan dönemin içinde olduğu anlaşılmaktadır. Türkoğlu (2012) tarafından karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının tarihsel gelişimi,

- a) Hazırlık aşaması (Aristoteles - 1880)
- b) Oluşma aşaması (1880 - 1914)
- c) Kuram aşaması (1914 - 1940)
- d) Araştırma aşaması (1940 - ...)

şeklinde dört ana döneme ayrılmıştır (s.6). Bu dönem içerisinde Amerikalı eğitimciler tarafından hazırlanmış olan bu eserler Amerikan eğitim sisteminin tüm yapılarını ortaya koymaları açısından önem taşımaktadır.

Eserleri karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının türlerine göre değerlendirdiğimizde ise, içerikleri nedeniyle eğitimin genel görünümünü betimleyen çalışmalar olarak nitelendirmek doğru olacaktır. Karşılaştırmalı eğitim çalışmaları türlerine göre sınıflandırıldığında ülke sayısına, kullanılan yöntem ve araştırmanın amacına göre sınıflandırmalara gidildiği görülmektedir (Yüksel ve Sağlam, 2012, s.35-42). Eğitimin genel görünümünü betimleyen çalışmalarda ülkelerin eğitim sistemlerinin ve süreçlerinin genel görünümü ortaya konmakta ve ülke eğitimi hakkında genel bilgilendirme yapılmaktadır. Yani incelenen seride olduğu gibi var olan durum olduğu gibi ortaya konulmaktadır.

İncelenen seriyi yöntem açısından değerlendirdiğimizde yayınlandığı dönemi göz önüne aldığımızda İşlevsel Çözümleme Yöntemi'ne uygun olarak hazırlandığını söylemek mümkündür. 1960'lı ve 1970'li yıllarda çok sık kullanılan bu yöntemde eğitim sistemleri, ülkeye ve topluma olan katkıları yönüyle açıklanmaya çalışılmaktadır. İncelenen eserlerin içerikleri göz önüne alındığında 1960'tan önce de bu yöntemle çalışmalar yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu yöntemde eğitim basamaklarının ve bu basamaklarda yer alan eğitim kurumlarının toplumun gereksinimlerini karşılama durumları, sahip oldukları işlevler açısından incelenmektedir. Bu nedenle toplumsal alt sistemlere odaklanmakta, okulların ve öğretimin sosyal, politik ve ekonomik işlevlerini araştırmaktadır (Yüksel ve Sağlam, 2012, 28). Bulgular kısmında da görüldüğü gibi incelenen eserlerde Amerikan eğitim sisteminin ele alındığı dönemdeki durumu sosyo-kültürel ve ekonomik boyutlarıyla ortaya konulmuştur. Aynı zamanda Avrupa ülkeleriyle özellikle İngiltere, Almanya ve Fransa ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

İncelenen seriyi günümüz çalışmalarına katkı açısından değerlendirdiğimizde ise karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının tarihi açısından önem taşımaktadır. Kandel'e (1959) göre karşılaştırmalı eğitim, disiplinler arası bir bilim olarak günümüze kadar uzanan eğitim tarihi çalışmalarının bir devamı niteliğindedir (Akt.Yüksel ve Sağlam, 2012, s.7). Bu bağlamda ele aldığımızda incelenen seriyi günümüz açısından değerlendirdiğimizde bu çalışma tarihsel yöntemle yapılan karşılaştırmalı eğitim çalışmalarına da örnek teşkil etmektedir. Hans (1959)

tarihsel arka planın karşılaştırmalı eğitim verilerinin yorumlanmasında vazgeçilmez olduğunu ifade etmektedir (Akt. Yüksel ve Sağlam, 2012, s.27). İncelenen serinin içerikleri göz önüne alındığında özellikle hem günümüzde yapılan Amerikan eğitimiyle ilgili karşılaştırmalı eğitim çalışmalarına tarihsel bir alt yapı oluşturduğu hem de Türk eğitim tarihi çalışmaları açısından önem taşıdığı anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Aksu, A. (2008). İngiltere – Amerika – Osmanlı Hattında Lancaster öğretim sistemi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 29-67.
- Armaoğlu, F. (1997). Türkiye'deki Amerikan Okulları krizi 1927-1928 (Bir Laiklik - Milliyetçilik Olayı). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 13 (37), 1-29.
- Baş, G. (2013). Amerika Birleşik Devletleri eğitim sistemi: karşılaştırmalı bir çalışma. *Journal of Educational Science*, 1(1), 63-93.
- Bolat, Y. (2016). Türkiye, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya Fransa, İngiltere ve Japonya'da mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştirme. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 39-72.
- Bülbül, M. (2009). 2000'li yılların eğitim problemlerine 1920'lerden çözüm önerileri: Dewey'den bugüne ne değişti? *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 667-689.
- Demir, G.T. (2017). 1918-1938 Yılları Arasında Yayınlanan Eğitim Dergilerindeki Karşılaştırmalı Eğitim Makaleleri. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, 6(1), e-ISSN: 2147-1606, 15 – 33.
- Demirtaş, A. (1993). Amerika Birleşik Devletlerinde öğretmen eğitimi, yerel eğitim örgütü ve öğretmen İstihdamı. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 161-167.
- Dodge, B. (1928). *Amerika'da maarif, İdare-i maliye ve kavanin*. İstanbul: Selamet Matbaası.
- Ekiz, C. (2007). Atatürk ve eğitim anlayışının milli karakteri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 22-36.
- Ergün, M. (1985). *Karşılaştırmalı eğitim*. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Eskimen, A. D. (2016). Edebiyat (9-12) Ders kitapları üzerine karşılaştırmalı bir araştırma: Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri (Indiana Eyaleti) örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(27/3), 38-91.
- Halifeoğlu Kuzgun, M. ve Tangülü, Z. (2013). 19. Yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarında osmanlı ve cumhuriyet dönemi eğitim anlayışına amerikalı misyonerlerin yaklaşımı. *Asia Minor Studies - International Journal of Social Science*, 1(1), 137-155.
- Kartal, Ö. (2016). Erken Cumhuriyet döneminde yabancı uzman raporlarına göre Türk eğitim sisteminin ezbercilik sorunu. *Journal of Research in Education and Society*, 3(1), 42-59.
- Kesgin, S. (2015). Amerika Birleşik Devletleri'ndeki karakter eğitimi programları üzerine bir değerlendirme (Georgia ve Florida Örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 117-148.
- Kuru Çetin, S. Korkmaz, S. P. ve Öner, N.Z. (2017). Karşılaştırmalı eğitim alanında 15 yılda yapılan çalışmaların farklı değişkenler açısından İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 28-40.

- Marion, A. ve Nosser, M. A (1927). *Amerika müttehid hükümetleri maarif tarihçesi*. İstanbul: Akşam Matbaası.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Selahattin Turan (Çev. Edt.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Monroe, P. (1928). *Amerika'da tali tahsil ve amerikan resmi mektepler sistemi*. İstanbul: Maarifet Matbaası.
- Okur, M. (2005). Türkiye'de modern ve milli bir eğitim sistemi oluşturma çabaları (1920-1928). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4(11), 93-109.
- Özçakır, S. (2019). Geçmişten günümüze amerikan okul sporları sisteminin İncelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 13.23.
- Potukoğlu, S. ve Büyüktolu, R. (2020). Osmanlı'da Yabancı dil öğretimi ve robert koleji örneği, *Belgi Dergisi*, 2(19), 2004-2029.
- Türkoğlu, A. (2012). Karşılaştırmalı eğitim nedir? S. Aynal içinde, *Karşılaştırmalı eğitim yansımaları*. (s. 1-22). Ankara: Pegem Akademi.
- Yalçın, A. (2019). Cumhuriyet dönemi yabancı eğitim uzmanlarından john dewey ve beryl parker'ın raporlarında "İyi vatandaş" algısı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, (Özel Sayı 1), 59-70.
- Yıldırım, C. ve Türkoğlu, A. (2018). Karşılaştırmalı eğitim yansımaları: "on yıl sonra". *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 31-45.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, İ. ve Sağlam, M. (2012). Karşılaştırmalı eğitimde araştırma yaklaşımları, yöntemleri ve türleri. S. Aynal içinde, *Karşılaştırmalı eğitim yansımaları*. (s. 24-43). Ankara: Pegem Akademi.
- White, M. (1928). *Talim ve terbiye ve halk*. İstanbul: Selamet Matbaası.

Açıklamalar

New England (Yeni İngiltere): İngiliz sömürgelerinin Amerika'da tesis ettikleri ilk sömürgeye "Yeni İngiltere" adı verilmiştir (Marion ve Nosser, 1927, 9).

Morril Yasası: 1862 yılında kabul edilen, Bağışlanmış Arazili Kolejlere ilişkin Morrill Yasası uyarınca tarım ve endüstri kolejleri kurulması amacıyla her eyalete kamu arazisi bağışları yapılmıştır. Bunlar hem eğitim kurumları hem de bilimsel tarım alanında araştırma merkezleri olarak çalışacaktır. <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Tarih.htm> erişim tarihi, 23.01.2020, sa.12.59.

Amerika'da Halk Eğitimiyle İlgilenen Kuruluşların İsimleri ve Adresleri

1. Amerikan Çocuk Hıfzısıhhası Cemiyeti - 370-Yedinci cad., New York
2. Büyüklerin Tahsiline Hizmet Eden Amerikan Cemiyeti - 41 şark, 42. sokak, New York
3. Amerikan İdare-i Beytiyye Cemiyeti - (Miles Buildings) Washington, DC.
4. Amerikan İçtimai Hıfzısıhha Cemiyeti - 370-Yedinci cad. New York
5. Amerikan Meslek Cemiyeti - Katip (Edwina Lee) Muallim Mektebi, New York
6. Amerikan Erkek İzciler - 200- 5. cad. New York
7. Kızlar Karargahı - 31 şark, 17. sokak, New York

8. Amerikan Çocuk Tetkikatı Cemiyeti - 509U, 121. sokak, New York
  9. Amerikan Çocukların Refah ve Saadeti Cemiyeti - 130 şark, 22. sokak, New York
  10. Kız İzciler - 670 (Lexington) Cad. New York
  11. Milli Çocuk Refahı Cemiyeti - 70-5. cad. New York
  12. Milli Veliler ve Muallimler Kongresi - 1201-16. sokak şimal garbi Washington DC.
  13. Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti - 1201-16. sokak şimal garbi Washington DC.
  14. Oyun Meydanları ve Eğlence Cemiyeti - 315-4. cad. New York
  15. Müterakki Talim ve Terbiye Cemiyeti - 10 (Jackson) Meydanı, Washington DC.
- Amerikan Ameli Tedrisat Cemiyeti - (Roland Rocher) 71 garp, 23. sokak New York